

В'ячеслав Чорновіл – український політик, публіцист, літературний критик, діяч руху опору проти русифікації та національної дискримінації українського народу, політичний в'язень СРСР.

Чорновіл загинув 25 березня 1999 року за нез'ясованих обставин в автокатастрофі під Борисполем.

Більшість переконана, що це було політичне вбивство.

Як повідомив «Укрінформ», цього року (2017) понад 300 народних депутатів звернулися до генерального прокурора Юрія Луценка з проханням взяти під особистий контроль розслідування вбивства лідера «Народного Руху» В'ячеслава Чорновола. «Три роки тому Апеляційний суд, після перемоги Революції Гідності, скасував закриття справи. Жодних обвинувачуваних, за строком давності ніхто не покараний і три роки нічого не розслідується», – говориться в заяві. Безкарність у справі Чорновола призвела і до «справи Гонгадзе», і до вбивства Героїв Небесної Сотні, переконані депутати.

За кілька місяців до доленосного для України дня мені випала честь зустрітися з цією неординарною Людиною. Наша розмова тривала понад 4-ри години. Після коротенької розмови про Львів, з якого

я, схоже, в ті часи починала кожену зустріч з людьми з рідної землі, пан В'ячеслав охоче, просто і щиро розповідав про те, що його найбільше турбує в Україні (і це, наскільки я пам'ятаю, не співпадало з тим, за що переживали ми із-за кордону), ділився планами на майбутнє, мав чітке бачення проблем, але й шляхів їхнього подолання. Він був добре зорієнтований як в минулому, так і в сьогоденні, тому вселяв відчуття впевненості у майбутньому.

“Це наступний президент України”, – подумала тоді, пригадую своє піднесення після зустрічі та бажання поділитися враженнями з колегами та друзями. Одна частина нашої розмови стала інтерв'ю до чергового числа нашого “Вісника – Ангеліафороса” (№ 22 від 6.11.1998), інша – залишилася в пам'яті для перехрещення подій та персонажів у майбутньому. Доля розпорядилася по-іншому, силоміць міняючи долю усієї України. Як впевнено можна сказати тепер – Україна була би зовсім іншою сьогодні, якби її не було позбавлено права обрати свого наступного Президента – ймовірно, В'ячеслава Чорновола.

Галина Маслюк

В'ЯЧЕСЛАВ ЧОРНОВІЛ

«Це нещастя нашої держави»

Восени цього року в Афінах відбувалось засідання політичного та загального комітетів Парламентської Асамблеї Ради Європи. Членом політичного комітету від України є голова Народного Руху України – В'ячеслав Чорновіл, який із задоволенням прийняв пропозицію зустрітись зі своїми земляками на сторінках нашої газети. Бесіду веде головний редактор газети Галина Маслюк.

– Нещодавно відсвяткувались сьомі роковини незалежної України. Ваша оцінка сучасного положення. Ваші підсумки.

– Попри всі негативи, складність економічної ситуації, а тепер і фінансової, можна все ж таки відзначити, що Україна, як держава, відбулася. Зворотної дороги немає. І це починають розуміти ті держави, які раніше дивились на Україну з позиції старшого брата. Розуміють, що Україна – це назавжди. У психології людей це вже теж є.

Хотілося, щоб було трохи інакше, але... Звичайно, коли дитині сім років, вона ще тільки багато чому вчиться.

Ми дістали дуже тяжку спадщину: перевагу військово-промислового комплексу; переплутану економіку, географія якої була просто жадлива, може, найгірша з усіх держав, які стали незалежними; бюрократичну систему, найбільш бюрократизовану покірну державну машину.

– Чому саме Україна?

– Тому що Україну завжди боялися. Саме її особливо «прополювали». Можна сказати, що при Щербицькому в нас був просто «заповідник» однодумності чи партноменклатури. В нас не існувало опозиції в компартії, яка на той час почала з'являтися в Росії. Той же Єльцин, Яковлев, Афанасьєв. На той час тільки частина української інтелігенції в компартії підняла голову, але ми не пішли вище посади секретаря Подільського райкому партії Залія, на той період. Все це відгукнулось пізніше. За часів незалежної України років 2-3 все ще оглядалися на Москву.

І ще, мабуть, наша біда в тому, що в нас не відбулося зміни влади. В країнах Балтії, Польщі, Угорщині до влади прийшла опозиція. Потім подекуди змінилося все назад, бо реформи – це важко. Але на початку до влади прийшли рухівського типу партії чи фронти.

В нас були досить слабкі демократичні сили, національна і державницька свідомість не була сильна в масах людей, і в нас тоді не вистачило сили. Якби ми взяли участь у перших президентських виборах, не розпилилися на декілька

кандидатів, або, обравши Кравчука, добилися б негайних виборів нового парламенту, тоді, в кінці 91-го – на початку 92-го років, сформували б уряд народної довіри, а не уряд, так би мовити, старої номенклатури, і в нас би швидше пішли реформи. Це не означає, що ми б не мали проблем, проблеми і дотепер маємо. Але подивіться, як від нас повідривались наші західні сусіди і навіть деякі колишні республіки Союзу.

Але окрім темних, є і світлі сторони. І перше – що ми існуємо.

До речі, навіть наша номенклатура під час неправного керівництва державою вже дечому навчилася. Вони, не вмючи робити, вже хоча би розуміють, як треба.

Є також позитивні зміни у зовнішніх відносинах України. Ми займаємо важливу геостратегічну позицію, тому в нас дуже добрі стосунки з сусідами, в нас терпимі стосунки з Росією (а могли бути й гірші). Хоча й Росія дивиться дещо звисока на Україну, диктує їй ціни (наприклад, ціни на газ для України одні, для Німеччини – інші), але політично, не зважаючи на залишки імперських тенденцій, такого прямого тиску, як міг би бути, від Росії немає. В Росії зайняті своїми проблемами, а за той час Україна все впевненіше встає на ноги. Але повторюю, що зі всіма сусідами у нас нормальні стосунки.

Нас все більше визнає світ. І те, що Міжнародний валютний фонд у такий відповідальний момент, коли ми знаходились у буквально підвішеному стані (та ще й зараз ситуація не заспокоїлась), дав нам такий серйозний транш, – це теж визнання країни та її значення. Вони захотіли нас підтримати.

Наша зовнішня політика досить активна. Нехай її називають «векторною», але основний вектор націлений на Європу. І хоча була спроба змінити напрям у Верховній Раді – не пропустили...

– Чому, на Вашу думку, Росія не ратифікує широкомасштабний договір з Україною?

– Як я вже говорив, там ще живуть залишки імперських сил: і в державних закладах, і в печаті,

і в Думі. Хоча вони і обіцяли нам, що все ж таки ратифікують його. Але, ясна річ, хочуть поторгуватися, поставити ультиматум, хочуть прив'язати до нього Договір про Чорноморських флот. Ніяк ще вони не звикнуть, що ми абсолютно незалежні. Ми ж, по суті, живемо за Договором між УРСР та РРФСР від листопада 1990-го року, ще з часів Союзу і в межах Союзу. І цей новий широкомасштабний договір для нас – це принципово важливо, це остаточне признание України, як окремої держави. Тому наша фракція РУХ і пішла на його ратифікацію, не зважаючи на деякі недоліки останнього.

– Економічне положення в Україні чи не найскладніше з усіх колишніх республік Радянського Союзу. Чому так сталося? За статистикою, тільки Таджикистан і Туркменістан, здається, знаходяться нижче України у списку ООН.

– Я би не став заздрити нікому. У Вірменії, наприклад, розпочався ріст промисловості, але ситуація там важка. Нас обігнала Білорусія. Але там ріст виробництва абсолютно штучний, технологічно відсталі підприємства працюють на склад, загальмовані ціни, штучно встановлений курс грошей – це все не природньо, це абсолютно антиринковий механізм, і це все вже розвалюється. Так що, я вважаю, що Білорусія зараз знаходиться в гіршому становищі, ніж Україна, не зважаючи на ті цифри росту за такий короткий термін. Що правда, так це те, що нас обігнала Балтія. І я, повторюючись, знову скажу, чому. Тому що там відбулася зміна влади, а в нас – ні.

– А з інших республік?..

– Я б не сказав, що ми знаходимося в гіршому становищі. Статистика, бачите, не завжди об'єктивна, і якщо брати офіційні цифри – то це так і є. Але, погляньте, скільки в нас людей живуть в тіньовій сфері, і не тільки бізнесмени-тіньовики, але й прості люди, це так звані «човники», ті, хто заробляє гроші перепродажем сільськогосподарської продукції та інші. От якби ці цифри опублікувати... Половина економіки не публікується. В нас погано, але не можна сказати, що найгірше.

– Тоді виникає таке питання: чому половина економіки знаходиться в тіні?

– Я вже казав, що всі економічні негаразди є наслідком політичних. Ми не провели політичних реформ, ми спізналися з Конституцією, ми не структурували парламент (була перша спроба, але ми її не довели до кінця), ми не ліквідували радянської влади як такої (залишки її ще існують, і боротьба між радами, між адміністраціями ще продовжується), ми не прийняли закони про політичні партії, не існує державної підтримки політичним реформам. І, звичайно, економічні ре-

форми: приватизація проведена жадливо, «прихватування» мала і середня, велика взагалі ще не проведена, бюджетна система формується вкрай погано, йде обдирання регіонів і міст та продовжує діяти розподільча система, податкова політика дуже тяжка і для нашого виробника, і для інвесторів. Стара команда і по-старому діємо. Дуже корумповане суспільство, сильно розрісся бюрократичний апарат. В Україні особливо корумпований керівничий апарат.

Треба наводити порядок. І треба починати зверху. Якщо зверху не почати, то знизу нічого не зробиш. Вже багато чого намагалися зробити, типу Комітети проти мафії, але... Ну, когось одного виведеш на чисту воду, а решта... От добився РУХ все-таки, що цей злодій, ужгородський мер, утік за кордон, а замість нього став другий...

Але все це можна розцінити, як доробки росту, хай затяжні, триваліші, але все треба було пройти. Можна було пройти швидше і чіткіше.

– Як казав Віктор Ющенко: «Як вона (Україна) ще стоїть?!» Україна, кажуть, це феномен.

– Половина економіки в тіні, де працюють багато людей. Тіньова економіка це не тільки, щоб вкрати, продати, вивезти за кордон. Ні, сучасний бізнесмен-тіньовик працює в Україні, він не виплачує податків, але водночас він дає роботу багатьом людям, там крутяться якісь гроші і чималі, воно працює. Феномен паралельної економіки. Це дуже погано, бо бюджет немає з чого платити зарплати, пенсії, але це дає якийсь рух, і дає цифру середнього прибутку значно вищу за офіційну.

– Як Ви оцінюєте напрямок внутрішньої політики Президента, і які результати протистояння між ним і Парламентом?

– Зараз протистояння різко зменшилось, бо Ткаченко (Ткаченко Олександр Миколайович, Голова Верховної Ради України (III скликання), Селянська партія України — прим.) зайняв позицію поміркованішу, ніж Мороз (Мороз Олександр Олександрович, Голова Верховної Ради України (II скликання), СПУ — прим.), намагається згладити суперечності між парламентом і президентом та між урядом і парламентом.

А на рахунок внутрішньої політики президента... Плани добрі, економічна платформа президента 1995 року була справді реформістська, але реалізувати її, очевидно, він чи не вмів, чи не дають йому підібрати таку команду, яка б змогла це зробити. Занадто багато нагорі людей, яких я би назвав «патріоти посади», а не «патріоти держави». Повторюю, в програмі цієї є сили, її підтримують частково ліві сили і «Громада» (політична партія, Голова – П. Лазаренко — прим.), які зараз проголошують навіть відставку уряду. Але потрібно враховувати тяжку економічну си-

туацію, яка зараз склалася в Україні. Гривня коїться вниз, хоча не так швидко, як рубль в Росії, ми вже вийшли з того коридору, що встановив Ющенко (Голова Національного банку України — прим.), але певна контрольованість цього процесу є. І зараз, якщо скинути уряд, то все покотиться вниз.

– Народний Рух України – рух, який після розвалу Союзу підтримав великий відсоток людей не тільки із західних регіонів, але і по всій Україні. На мою думку, Народний Рух не зумів стати всеукраїнським рухом. Чи можна сказати, що він не виправдав сподівання людей? І яким Ви бачите майбутнє Руху?

– Я можу сказати, що Рух свого часу не до кінця виконав своє завдання (в 1991-му році). Як і певні народні фронти, такі як Солідарність, Саюдис, ми свою історичну місію виконали після проголошення незалежності. Ще б можна було добитися вибрання свого президента і своєї Верховної Ради, і от тут ми не довели до кінця своєї справи, про що Рухові і можна дорікати. Ми використали все, що можна було використати. Те, що відбувалось в Україні з 1988-го по 1991-й рік, можна назвати українською революцією. Нехай «оксамитовою», але революцією. Напевно, нам не вистачило масовості. Народ ще не був готовий нас підтримати. Нас не можна порівнювати з литовцями чи поляками – сконцентрованими та сконсолідованими націями. В нас існувало українське населення, тільки тепер ми створюємо націю. Очевидно, це був об'єктивний процес, і вище себе не підскочиш.

Після проголошення незалежності нам треба було або зникнути, або перетворитися на політичну партію. Зараз це просто одна, хоч і найбільша, з політичних партій. І якщо так подивитися на Рух, то ми маємо певний успіх на вибори: ми удвічі збільшили свою фракцію, ми другі після комуністів.

– Ваші прогнози на президентські вибори 1999-го року?

– Дуже складні будуть вибори. Існує сильний лівий електорат – ми від цього нікуди не дінемось. Якщо вийде Симоненко (Симоненко Петро Миколайович, перший секретар ЦК КПУ – прим.), 20-25% йому забезпечено, це реальна можливість вийти в другий круг. Певні шанси вийти в другий круг має і Кучма (Кучма Леонід Данилович, 2-й Президент України — прим.). Нам, не маючи влади, не маючи коштів, буде складно на цих виборах, при тій, вже значній кількості демократичних сил, які не вмiють об'єднуватись. Але ми все ж таки спробуємо об'єднатись і висунути єдину кандидатуру. Якщо вдасться, з'являються певні шанси. Але ситуація дуже складна. Масова свідомість настроєна на те, що Рух винний в

тому, що відбулося, бо він є основною силою, яка виступала за незалежність. Комуністи навіть придумали таку приказку: «Спасибо Руху за розруху». Ми її спростували: «Віддайте владу Руху – подолаємо розруху». Але у всякому разі дуже важко змінити напрямок мислення людей, які живуть важко. Ми боролися за незалежність, але влади ми не маємо, щоб зробити щось конкретне. Стане легше тоді, коли покращиться економічне положення, і тоді люди стануть більшими патріотами.

– Яким шляхом можна покращити економічне положення України?

– За допомогою трьох «п»: патріотизму, порядності, професіоналізму. Ми загрузли в корупції. Теперішня влада часто на словах виглядає більшими патріотами, ніж ми. Бо їм потрібна ця держава, це посадове місце – це їх хліб.

– Що би Ви хотіли сказати українцям в Греції, так би мовити, жертвам цієї корупції, які в переважній більшості прагнуть повернутися на батьківщину?

– Я хочу побажати, щоб всі мали змогу повернутися назад. Бо як би важко не було, батьківщина все ж таки одна. Це нещастя нашої держави, але через це пройшло багато країн, які потім вставали на ноги. Я надіюсь, що і ми піднімемося з колін, і зустрінемося десь у Києві чи Львові у ситуації набагато кращій, ніж сьогодні.

– Дякую за розмову.

1998, Афіни

Напис на пам'ятнику В'ячеславу Чорноволу в Києві

